

PROBLEMATIKA ZAPOSLOVANJA TEŽJE ZAPOSRLJIVIH BREZPOSELNIH OSEB

Eden najtežjih problemov, s katerim se danes soočajo težje zaposljlive osebe, je brezposelnost. Problem brezposelnosti oz. zaposlovanja je še posebej pereč pri osebah z lažjo motnjo v duševnem razvoju, ki so končali osnovno šolo s prilagojenim programom. Ta problem nastane zaradi nizke izobrazbene strukture teh oseb, pa tudi zaradi vse manjšega povpraševanja po zaposlovanju oseb z nizko izobrazbo. Poleg tega danes na delovnem mestu zahtevajo vedno večjo fleksibilnost, hitro prilagajanje in učenje za nova dela, hiter tempo dela in drugo. Značilnost oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju je, da težko zadovoljijo zahteve takega delovnega okolja. Gre za populacijo, katere delovni in drugi potenciali ob ustreznem predhodnem usposabljanju presegajo potencialne populacije, ki se vključuje v varstveno-delovne centre, obenem pa je njihova učinkovitost iz različnih razlogov znižana, tako da ne morejo zadostiti zahtevam v invalidskih podjetjih in drugih oblikah redne zaposlitve. Ko so izčrpane različne možnosti usposabljanja, podaljšanja pa niso več mogoča ali niso več smiselna, ker v učinkovitosti ni več napredka, ti ljudje ostanejo praviloma pasivni prejemniki pomoči pri centrih za socialno delo. Poleg tega postopoma prihaja še do upada njihovih delovnih in osebnostnih potencialov in ostajajo na robu družbe.

Tako imamo na eni strani torej populacijo, ki ima po zakonu o družbenem varstvu status invalida in se lahko vključuje v varstveno-delovne centre. S tem statusom je zagotovljena tudi osnovna socialna varnost. Na drugi strani pa so invalidska podjetja, ki so s svojim položajem izpostavljena tržnim zakonitostim. Da ohranijo svoj položaj, zaposlujejo delovno silo, ki je čimbolj učinkovita. Posledica take tržne usmeritve je ta, da na zavodu za zaposlovanje ostajajo dalj časa prijavljene brezposelne osebe, ki presegajo potencialne populacije v varstveno-delovnih centrih, njihova učinkovitost pa je tako znižana, da ne morejo zadostiti zahtevam invalidskega podjetja. To je posebna skupina,

ki potrebuje dodatne programe, ukrepe in pomoč pri vključevanju na trg dela.

Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve je v zadnjih letih v sodelovanju z različnimi institucijami pripravilo nekaj dokumentov, ki naj bi pripomogli k reševanju omenjene problematike: Program usposabljanja in zaposlovanja invalidov v Republiki Sloveniji do leta 2002, Strategija razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, Strateški cilji razvoja trga dela do leta 2006, politike zaposlovanja in programov za njeno uresničevanje. Vsi ti dokumenti zadevajo ključni problem - zaposlovanje v sodobni družbi.

Sestavni del programa zaposlovanja invalidov je tudi razvoj novih oblik zaposlovanja in usposabljanja, razvoj socialnih oz. integracijskih podjetij, vmesnih podjetij, učnih podjetij, učnih delavnic itn. Program poudarja, da je treba pri pripravi posameznih programov poleg invalidovih sposobnosti in posebnih potreb upoštevati tudi interese in potrebe trga dela oz. delodajalcev. Za usposabljanje imamo lahko specializirane institucije, katerih programi in način usposabljanja so prilagojeni prizadeti populaciji, ali pa splošne oblike, ki so namenjene običajni populaciji. Čeprav je težnja sodobnih strategij usposabljanja predvsem v rednih institucijah ob ustreznih osebnih in strokovnih pomoči, so specializirane oblike prav tako pomembne. Program usposabljanja in zaposlovanja invalidov navaja, da je treba za uresničitev ciljev na področju usposabljanja invalidov izvesti med drugim te naloge:

- razviti obstoječe in nove oblike institucij za usposabljanje, ki bodo primerljive s tistimi v razvitih državah
- izdelati kriterije, ki jih bodo morale izpolnjevati institucije za usposabljanje invalidov
- izdelati podporni sistem za razvoj novih oblik usposabljanja za delo in zaposlitev, nove metode in tehnike usposabljanja.

Številni dokumenti, med njimi tudi Priporočilo št. 168 mednarodne organizacije dela o zaposlo-

vanju in poklicni rehabilitaciji invalidov, navajajo, da je treba invalidom, ki jim ni mogoče zagotoviti zaposlitve v običajnem delovnem okolju, zagotoviti usposabljanje in zaposlitev pod posebnimi pogoji, torej v invalidskih delavnicah. Te oblike bi naj invalidom omogočale opravljati koristno in plačano delo ter jim pri tem strokovno pomagale.

Za uresničevanje teh dokumentov in za razvijanje programov se intenzivno zavzemamo tudi v slovenskem prostoru, saj na ta način rešujemo problem brezposelnosti skupin, ki najtežje konkurirajo na trgu dela.

Poudariti želim, da smo v Sloveniji upoštevali določilo mednarodne organizacije dela, ki govori, da je treba invalidom, ki jim ni mogoče zagotoviti dela v rednih oblikah, zagotoviti usposabljanje oz. zaposlitev pod posebnimi pogoji. V ta namen smo razvili programe, kamor se vključujejo osebe, ki presegajo potencialne varstveno-delovnih centov, hkrati pa ne morejo zadostiti zahtevam v invalid-

skih podjetjih in drugih oblikah redne zaposlitve. Prav tako želim poudariti, da ni dovolj, da se taki programi razvijajo, nekateri celo v zavidanja vrednih oblikah, temveč je treba za perspektivne in sodobne oblike zagotoviti zakonske rešitve in se pravnoformalno rešiti status vključenih.

To je najlažje zagotoviti sedaj, ko se spreminja zakonodaja na področju invalidskega varstva, vendar brez poslušanja za sugestije operativnih strokovnih delavcev, brez medsektorskega povezovanja in interdisciplinarnega reševanja problema problem ne bo zadovoljivo rešen.

Potem lahko postavimo le retorično vprašanje: Zakaj potem pripravljamo vse te dokumente in sprejemamo mednarodne sporazume, vanje pišemo cilje, ki jih želimo doseči, in zagotavljamo, da jim bomo sledili, če jih nazadnje ne zmoremo uresničiti? Zakaj odnehati v sklepnem dejanju? Ni škoda truda strokovnih delavcev in doslej porabljenega proračunskega denarja?

Andreja Črnko

med drugim je naloga:

- * razviti obstoječe in nove oblike institucij za usposabljanje, ki bodo primernije s temi v razpisih državi
- * izdelati kriterije, ki jih bodo morale izpolnjevati institucije za usposabljanje invalidov
- * izdelati podporni sistem za razvoj novih oblik usposabljanja za delo in zaposlitev, nove metode in tehnike usposabljanja.

Številni dokumenti, med njimi tudi Priporočila ILO mednarodne organizacije dela o zaposlo-

vanju na robu družbe.

Tako imamo na eni strani tovrstno populacijo, ki ima po zakonu o družbenem varstvu status invalida in se lahko vključuje v varstveno-delovne centre. S tem statusom je zagotovljena tudi osnovna socialna varnost. Na drugi strani pa so invalidska podjetja, ki so s svojim položajem izpostavljenam različnim zakonitostim. Da ohranijo svoj položaj, zaposlujejo delovno silo, ki je čim bolj učinkovita. Posledica takega razne usmeritve je ta, da na zavodu za zaposlovanje ostajajo dalj časa prijavitelne brezposelne osebe, ki presegajo potencialne populacije v varstveno-delovnih centrih, njihova učinkovitost pa je tako znižana, da ne morejo zadostiti zahtevam invalidskega podjetja. To je posledica skupina,